

JĀZEPA VĪTOLA LATVIJAS MŪZIKAS AKADEMIJA

Profesionālā maģistra studiju programma

Mūzika un skatuves māksla

Apakšprogramma *Horeogrāfija*

3. semestra maģistranta

Jāņa Kalniņa

maģistra diplomreferāts

**Latviešu skatuviskās dejas pirmsākumi 19. gadsimta beigās
un 20. gadsimta sākumā**

Darba vadītājs:

Mag. paed., Mag. art. Jānis Purviņš

Rīga, 2019

SATURS

IEVADS	3
1. DEFINĪCIJAS	5
2. LATVIEŠU DEJAS IESTUDĒJUMI 19.GADSIMTA BEIGĀS UN 20. GADSIMTA SĀKUMĀ LATVIJĀ	7
2.1. TEĀTROS.....	7
2.1.1. Ādolfa Alunāna teātrī	8
2.1.2. Valmieras drāmas teātrī.....	10
2.2. ETNOGRĀFISKAIS UZVEDUMS „SUITU KĀZĀS”	11
2.3. PUBLISKI SARĪKOJUMI	13
2.3.1. Baltijas palīdzības biedrība.....	14
2.3.2. Tautas deju cikls izrādē „Precības” un „Kāzas”	14
3. DEJU SKOLOTĀJI	15
3.1. Mārtiņš Kauliņš	15
3.2. Morics Grebzde	17
3.3. Johanna Rinka	18
NOSLĒGUMS	23
LITERATŪRA UN CITI AVOTI	26
PERSONU RĀDĪTĀJS	30
PIELIKUMI	33
1. INTERVIJU TRANSKRIPTI	
2. PUBLIKĀCIJU KOPIJAS	

IEVADS

Deju tradīcija Latvijā, pēdējo dekāžu laikā, ir kļuvusi ļoti populāra, skatuviskā tautas dejas ir pārstāvētākais žanrs, kur teju 50 tūkstošu cilvēku visā Latvijas teritorijā dejo latviešu tautas dejas, pārstāvot dažādas vecuma grupas, respektīvi, tautas dejas dejo bērni sākot no 3 gadu vecuma līdz senioru vecumam. Latviešu dejošanas tradīcija ir fenomenāla, un kulminācija tiek sasniegta ik pēc pieciem gadiem Vispārējos latviešu Dziesmu un Deju svētkos. Dziesmu un deju svētku tradīcija ir iekļauta UNESCO mantojumā. Latviešu skatuviskās dejas tehnika pēdējo 80 gadu laikā ir ļoti progresējusi – sasniedzot vēl nebijušu līmeni, gan tehniskā izpildījumā gan mākslinieciskā sniegunā. Tiek uzskatīts, ka latviešu skatuviskās dejas pirmsākumi ir datējami sākot ar Jēkaba Stumbra iestudējumu „Maģais dancis” 1932. gadā, jo ir pieejams dejas oriģinālpieraksts un zināms horeogrāfs, taču 2 desmitgades iepriekš aktīvi tika izrādītas Ādolfā Alunāna skatu lugas, kurās dejoja latviešu deju. Pirmās zināmās liecības par latviešu deju uz skatuves ir jau minētas 1888. gadā, kur Ā. Alunāna skatu lugā „Kas tie tādi, kas dziedāja jeb Klausības laikos” tika iestudēta dejas „Jandāliņš”, taču par iestudējumu un horeogrāfu nekādas liecības nav saglabājušās. Tajā pašā gadā F. Kaizera lugā „Vērša kupčis” dejota dejas „Ačikops”, bet pēc trim gadiem T. Hāna lugā „Staburaga meitiņa” (1891) tika izdejojtas „Sudmalīņas”.

Darba **mērķis** ir izpētīt latviešu skatuvisko deju 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā.

Darba **uzdevumi**:

1. Veikt jēdzienu apskatu un skaidrošanu;
2. Izpētīt latviešu dejas iestudējumus 19. gadsimta beigās un 20. gs. sākumā Latvijā;
3. Dokumentēt horeogrāfu, dejas pedagogu un pētnieku pieredzes stāstus.

Darba 1. nodaļā tiks veikta terminu un jēdzienu skaidrošana, informatīvie materiāli tiks iegūti no Latvijā izdotiem teorētiskajiem un metodiskajiem materiāliem, kā arī ārzemēs tapušiem darbiem. Materiāli tiks iegūti no Harija Sūnas grāmatas „Latviešu sadzīve horeogrāfija” un „Tautas horeogrāfija. Latvijas padomju enciklopēdija”, Elzas Siliņas grāmatām „Latviešu dejas izcelsme un attīstība”,

„Latviešu deja”, Mildas Lasmanes „Latviešu tautas deja”, Selmas Žannas Kohenas (*Selma Jeanne Cohen*) „Starptautiskā dejas enciklopēdija” (*International encyclopedia of dance*) un Latvijas Nacionālā kultūras centra izstrādātā: Latviešu skatuviskā dejas nozares stratēģija”, un Ritas Spalvas „Dejas kompozīcija”. 2. nodaļā tiks pētītas un analizētas latviešu dejas skatuves iestudējumi teātra izrādēs 19. gadsimta beigās un 20. gs. sākumā Latvijā. Lai veiktu šo uzdevumu, tiks veikta literatūras izpēte un analīze Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, Rakstniecības un mūzikas muzejā, Etniskās kultūras centrā „Suiti”, Latvijas Nacionālajā kultūras centrā, Valsts izglītības satura centrā, Ogres novada Kultūras centrā, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā, Eduarda Smiļģa Teātra muzejā. Apskati tiks veikti par Ādolfa Alunāna skatu lugām, izrādēm Valmieras teātrī, etnogrāfiskajā uzvedumā „Suitu kāzas” un citās tā laika teātra izrādēs un publiskajos sarīkojumos. Tiks veiktas diskusijas un intervijas ar horeogrāfijas un dejas mākslas speciālistiem: Marutu Alpu, Ingrīdu Edīti Saulīti, Ritu Spalvu, Elgu Drulli, Uldi Šteinu, un teātra zinātnieku Jāni Siliņu. Interviju un diskusiju mērķis bija izzināt sīkāku informāciju par latviešu deju teātra iestudējumos un noskaidrot nozares speciālistu domas par latviešu skatuviskā dejas rašanās procesiem un to pazīmēm.

1. DEFINĪCIJAS

Tradicionālā /etnogrāfiskā/ tautas deja – ilgstošu kultūras procesu evolūcijas produkts, saistīts ar etnosa vai nācijas identitāti apliecinotām horeogrāfiskām darbībām.

Latviešu skatuviskā deja – skatuves mākslas žanrs, kuru raksturo latviešiem tipisko horeogrāfijas izteiksmes līdzekļu izvietojums laikā un telpā autora interpretācijā.

Vai skatuviskā **tautas deja** – skatuves mākslas žanrs, kas vēsturiski izveidojies kā tautas dejas un klasiskās dejas sintēze un kuru raksturo tautas tipisko horeogrāfijas izteiksmes līdzekļu izvietojums laikā un telpā autora interpretācijā.

(Spalva 2018; 242)

Horeogrāfija: 1. Dejas māksla kopumā (visos tās variantos);

2. Dejas un dejisku izrāžu (baletu) radīšanas un iestudēšanas māksla;

3. Dejas pieraksts ar speciāli izveidotu zīmējumu sistēmu.¹

No grieķu *choreia* – deja; *grapho* – rakstu. Dejas pieraksta veida apzīmējums; no 19. gs. tā ir kustību kopuma daudzveidība, arī kustības organizēšanas māka. (Spalva 2006; 187)

Deja – mākslas veids, kurā tēls veidojas kā emocionāls pasaules atspulgs, izmantojot kustību izkārtojumu telpā un laikā ar mūzikas vai ritma starpniecību. (Spalva 2006; 187)

Dejas kompozīcija – (lat. *Kompositio* – salikšana, savienošana)- dejas teorijas kategorija, kas pamato deju kā mākslas objektu. Kompozīcija ir profesionālās dejas mākslas sasniegums un tās raksturīgākā pazīme ir horeogrāfa mērķtiecīga radošā darbība, izteikta dejas tēlos. (Spalva 2006; 187)

Produkts - Cilvēka darbības vielisks vai nemateriāls rezultāts (piemēram, kāds priekšmets, pakalpojums, zinātnisks atklājums, ideja).²

Žanrs – Mākslas darba vai literāra darba paveida atsevišķs nozarojums (Latviešu valodas vārdnīca 1987; 881)

¹ Letonika. *Horeogrāfija*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)
<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=horeogr%C4%81fija&id=941787&&g=1>

² Letonika. *Produkts*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)
<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=produkts&id=954831&g=1>

Žanrs (*fr.* genre - veids) – jēdziens, kas norāda uz nosacīti noslēgtiem dejas raksturojumiem no formas un satura viedokļa, pēc kompozīcijas paņēmieniem un izpildījuma manieres. Izplatītākie deju žanri ir džeza deja, skatuviskā tautas deja, šova deja u.c.

Izteiksmes līdzekļi – latviešu skatuviskajā dejā izteiksmes līdzekļi ir: roku stāvokļi, satvērieni, aptvērieni, soļi, roku darbības, grupējumi – statiski, un grupējumi darbībā.

Laiks un telpa – nesaraujami saistīti filozofiski jēdzieni, kas paskaidro tuvāk kustības un attīstības izpratni. Laiks raksturo visu iespējamo norišu un parādību pastāvēšanas ilgumu un nomaiņu secību. Tas ir nepārtraukts esamības plūdums, kas izteikts laiciskās mērvienībās (sekundēs, stundās, dienās, gados un tā tālāk). Laikam ir viena dimensija – neatgriežamība, un tas vienmēr ir saistīts ar noteiktu telpu. Telpa ir jēdziens, kas atklāj esamības priekšmetu izplatību, līdzāspastāvēšanu, mijiedarbību un apjomu. Telpu izsaka trīs dimensijas – garums, platums un augstums. Laikā un telpā nav nemainīgas, visās kustībās pilnīgi vienādi notiekošas esamības norišu un parādību izpausmes.³

Autors – autortiesību subjekts – persona, kas radījusi literāro, zinātnisko vai mākslas darbu. Autoram ir neatsavināmas personiskās tiesības (uz autorību, vārdu, darba neaizskaramību un tamlīdzīgi) un mantiskās (izņēmuma) tiesības, kuras pilnīgi vai daļēji var tikt nodotas citām personām.⁴

Interpretācija – skaidrojums, satura atklāšana.⁵

Priekšnesuma horeogrāfija – skatuviskā tautas deja (H. Sūnas formulējums)

Tautas dejas 5 pazīmes:

1. Tautas deja tiek identificēta ar kādu nacionālo kopienu, kuru apvieno valoda, kopējas vērtības, dzīvesveids;
2. Tautas dejas saturs balstīts pirmsindustriālā laikmeta nacionālajās vērtībās;
3. Tautas dejai piemīt vairākas sabiedriskās funkcijas – rituāla, ceremoniju, līdzdalības, priekšnesuma;
4. Tautas dejas autors nav zināms;
5. Tautas deja tiek nodota no vienas paaudzes otrai bez pastarpinātām institūcijām tās apguvei. (Spalva 2018; 191, 192)

³ Letonika. *Laiks un telpa*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=laiks%20un%20telpa&id=947072&g=1>

⁴ Letonika. *Autors*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=autors&id=932830&g=1>

⁵ Letonika. *Interpretācija*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=interpret%C4%81cija&id=942426&g=1>

2. LATVIEŠU DEJAS IESTUDĒJUMI 19.GADSIMTA BEIGĀS UN 20. GADSIMTA SĀKUMĀ LATVIJĀ

Latvijā ir sakrāti vairāk kā 100 000 liecību par dejošanu, kas vēsta par tautas mīlestību pret deju un kustību. Dejas nozīmes bija dažādas – prieka izpausme, informācijas nodošana u.c. Liecības par to, ka latvieši ir dejujuši brīvajos brīžos ir meklējamas svešautiešu rakstos. „Muižas ļaudis labprāt pavadot, kungiem nezinot, naktis no svētdienas uz pirmdienu krogos pie mūzikas un dejas. Šajās, kā arī citās, pļaujās svētku un kāzu dejās tauta varot netraucēti izteikt savu prieku un bēdas,” tā raksta J. K. Petri savā darbā „*Neuestes Gemalde von Lief- und Ehstland ..*” (Sūna, 1991: 7). Tautas dejas, dažādos tās izpildījumos, bija sastopamas dažādās teātra izrādēs, publiskajos sarīkojumos, kā arī skolās, kur tās mācīja fizikultūras stundās.

2.1. TEĀTROS

Teātra spēlēšanas tradīcijas 19. gadsimta beigās kļuva ļoti populāras un vēlme izklaidēt skatītājus pieauga, jo pieprasījums nemitīgi auga. Teātros ļoti liela nozīme bija kā dzejai, tā arī mūzikai. Izrādēm attīstoties bija jāievieš jaunas norises teātra spēlēs, lai skatītājus piesaistītu vēl vairāk, tālab kārta bija pienākusi tautas dejai. Tautas deja teātros iederējās perfekti, jo pieprasījums pēc tās bija grandiozs un lugu iestudētāji nekautrējās latviešu tautas dejas izmantot sava mērķa sasniegšanai. Izrādēs izmantoto tautas deju skaits bija samērā liels, jo katrā jauniestudējumā tika izmantota cita tautas deja, zināms, ka izrādīto izrāžu skaits, 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā bija apjomīgs. Latvijas Nacionālajā digitālajā bibliotēkā ir pieejami ļoti daudz uzziņas materiālu no laikrakstiem par deju teātra izrādēs un publiskos sarīkojumos. Senākās liecības par dejām, kuras izpildītas uz skatuves teātra izrādēs, ir no 1888. gada. Visbiežāk minētie materiāli ir sastopami no Rīgas laikrakstiem, kur arī ir visaktīvāk dejas latviešu tautas dejas, arīdzan ir pieminētas tādas pilsētas kā Jelgava un Liepāja. Populārākas dejas teātra izrādēs ir deja „Ačkups” un „Jandāliņš”, attiecīgi izrādēs „Vēršu kupčis” un „Kas tie tādi, kas dziedāja” jeb „Klausības laikos”. Lugas „Vēršu kupčis” autors ir F. Kaizers, bet „Kas tie tādi, kas dziedāja” jeb „Klausības laikos” lugas autors Ā. Alunāns.

1916. gadā tika rādīta izrāde „Pielūdzēji”, izrādes autors E. Vulfs. Laikrakstā minēts, ka „agrākajās Jaunā Rīgas teātra telpās tikšot sarīkotas kārtējās izrādes par

labu Latviešu strēlnieku Bataljoniem”.⁶ Šādas izrādes ar dejiskiem numuriem laikrakstos minētas bieži, taču šai izrādei klāt minēts, ka „ludziņai sekojusi tautas dejas 8 dāmu izpildījumā”.⁷ Tautas dejas 8 dāmu izpildījumā ir pirmo reizi minēta laikrakstā, kas liek domāt par to, ka šī varētu būt kādas etnogrāfiskās dejas apdare vai oriģinālhoreogrāfija, jo tautas deju pierakstos nav sastopama neviena dejas 8 meiteņu izpildījumā.

2.1.1. Ādolfa Alunāna teātrī

Līdz 19. gadsimta beigām latviešu tautas dejas netika izmantotas ne teātros, ne citos iestudējumos, kur tās funkcija būtu papildināt cita žanra sniegumu vai izklaidēt skatītāju, taču 1888. gadā Ādolfs Alunāns savā skatu lugā „Kas tie tādi, kas dziedāja” jeb „Klausības laikos” iekļāvis deju „Jandāliņš”, tiesa gan iestudējuma autors un dejojāji nav zināmi. Tajā pašā gadā F. Kaizera lugā „Vērša kupčis” tika izdejota dejas „Ačikops”, bet pēc trim gadiem T. Hāna lugā „Staburaga meitiņa” (1891) tika izdejojtas „Sudmalīņas” (Saulīte, 2005: 12). Latvieši tautas deju bija tik ļoti iecienījuši, ka izrādēs bez tām vairs nevarēja iztikt. Kā raksta Ā. Alunāns, „tad latvieši dejoja izrādes starplaikos un pēc izrādēm, viņi bija kā traki uz deju” (Alunāns 1987). Ā. Alunāna lugas „Kas tie tādi, kas dziedāja” otrās izrādes sludinājumā pieminēts, ka trešā cēliena beigās paredzēta tautas dejas „Tūdaliņ, tāgadiņ, pastalnieki dancos” (Kundziņš, 1968: 327). Skatoties dažādus folkloras materiālus, tiek minēti vairāki varianti tautas dejām "Tūdaliņ, tāgadiņ" un "Jandāliņš", taču šeit ir pretrunas - Harija Sūnas "Latviešu rotaļas un rotaļdejas" minēts, ka šīs dejas ir viens un tas pats, respektīvi vairāki nosaukumi vienai tautas dejai, bet "Latvju tautas dejas" 1. burtnīcā darbības ir pilnīgi citas, kā H. Sūnas grāmatā, turklāt, neviena norise H. Sūnas sarakstītajā grāmatā netiek izdarīta 3 tūrēs, kā tas ir dejas „Jandāliņš”, pastāv dažādi citi varianti. Pēc šīs afišas un iepriekš zināmajiem faktiem ir secināms, ka Ā. Alunāna lugā „Kas tie tādi, kas dziedāja” jeb „Klausības laikos” visu laiku nedejoja vienu un to pašu tautas deju, jo pirmajā izrādē dejoja „Jandāliņu”, bet otrajā izrādē jau

⁶ Līdzums, Nr. 31. *Māksla*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 19. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lids1916n031|article:DIVL86|query:tautaS%20deja|issueType:P

⁷ Līdzums, Nr. 31. *Māksla*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 19. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lids1916n031|article:DIVL86|query:tautaS%20deja|issueType:P

paredzēta bija cita deja – „Tūdaliņ, tāgadiņ, pastalnieki dancos”. Ādolfa Alunāna radošā darbība turpinājās arī nākamajos gados un „tieši pēc gada, 1889. gada augustā, Brīvlaišanas svētkos Jelgavā notika atkal jaunas Alunāna lugas pirmizrāde. Tā bija jautrības luga ar dziedāšanu un rotaļām „Seši mazi bundzenieki””, (Kundziņš, 1968: 329). Alunāna darbības laikā aizsāktais latviešu tautas dejas izmantojums teātra izrādēs, iespējams, ir veicinājis latviešu skatuviskās dejas rašanos.

Teātros un dažādos saviesīgos pasākumos deja 19. gadsimta beigās kļuva par neatņemamu sastāvdaļu, jo skatītājiem itin labi patika vērot dejiskās norises, kuras nereti avīzēs tiek minētas kā latviešu tautas deju priekšnesumi. Ā. Alunāns 1897. gada laikrakstā „Mājas viesis” ir izteicies, ka „teātrī deja parādās ļoti bieži” (Alunāns, 1897), kas apstiprina to, ka skatītāju pieprasījuma dēļ deja sāka savu dabīgo ceļu uz skatuves. Laikrakstos visvairāk pieminētā deja „Ačkups” nereti izpelnījies atzinīgus vārdus, jo „Pēterburgas Avīzē” tiek minēta izrāde „Vēršu kupčis”, kurā „bez tam tiks uzvesta tautas deja „Ačkups”, kas izrādi padarīs vēl jo interesantāku”⁸, taču citā „Pēterburgas avīžu” izdevumā minēts, ka tieši šī pati tautas deja „iemantojusi siltu skatītāju piekrišanu un bijusi jāatkārto.”⁹ 1911. gadā pirmo reizi minēta tautas deja „Ačkups” 4 pāru izpildījumā, kur zināms izpildītāju sastāvs, kā arī minēts, ka „lugas raksturs, dziesmas un dejas ir īsti pa prātam jautrības mīļotājiem, īpaši tautas deja „Ačkups”, kuru deju četri pāri ar Madi (E. Taube – Griķe) un Brenci (T. V. Podnieks) priekšgalā”.¹⁰ Šis ir ļoti nozīmīgs fakts, jo citātā minēts, ka deja bijusi jautra, no kā var secināt, ka, iespējams, dejā ir veiktas izmaiņas, lai pielāgotu lugas raksturam un apmierinātu skatītāju gaumi.

Izrādes, Ādolfa Alunāna teātra grupai, notika ļoti bieži, to apliecina laikrakstos minētā informācija. No šiem faktiem var secināt to, ka deja nostiprinājās teātra žanrā un tā uz skatuves ieguva jaunu statusu – apdare. Pēc Ritas Spalvas teiktā, ka „uz skatuves etnogrāfisko deju tīrā veidā vairs nedejo, jo tā jau ir apdare. Jo tomēr ir

⁸Pēterburgas Avīze, Nr. 86. *Pēterburga*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_peav1903n86|article:DIVL51|query:deju%20tautas%20dejulis|sueType:P

⁹ Pēterburgas Avīze, Nr. 89. *Pēterburga*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_peav1903n89|article:DIVL40|query:TautaS%20dejalissueType:P

¹⁰ Liepājas atbalss, Nr. 242. *Vietējās ziņas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 21. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lpat1911n242|article:DIVL63|query:dej%C4%81m%20dejos%20tautas%20deja%20dejo|sueType:P

dejojotāji izvietoti aplī, vai ir kāds iznāciens. Uz skatuves kaut vai elementāra kompozīcija vienmēr būs”, (Spalva 2018; intervija) var minēt, ka Ā. Alunāna teātrī ir iezīmes latviešus skatuviskās dejas pirmsākumiem. Deja Ā. Alunāna teātrī uz skatuves tika reprezentēta izklaides nolūkos, lai izklaidētu skatītāju. Ielūkojoties tautas dejas pazīmēs redzams, ka viena no pazīmēm ir - „tautas dejai piemīt vairākas sabiedriskās funkcijas – rituāla, ceremoniju, līdzdalības, priekšnesuma”, (Spalva 2018; 191, 192) taču šeit ir minams, ka „senajos slāņos neuzstājās, vienkārši visi piedalījās, atsevišķos gadījumos, piemēram, ja iesauca jauno pāri vai kā, līdz ar to, kad deja nonāk uz skatuves, viņai jau tomēr ir mākslas darba forma, jo kāds uz tevi skatās, kāds tevi vērtē”. (Spalva 2018; intervija) Tiklīdz deja nonāk uz skatuves, tā tiek pielāgota skatītāja vajadzībām, tā lai piesaistītu skatītāja interesi, visu darbību koncentrēt uz skatītāju. Vēl viena pazīme liecina, ka „tautas dejas autors nav zināms” (Spalva 2018; 191, 192), bet izrādēs dejas iestudēšanas procesā uz skatuves, iespējams, tika veiktas dejas izmaiņas, lai pielāgotu skatuves noteikumiem, līdz ar to secināms, ka ir notikusi iejaukšanās horeogrāfijā, tas nozīmē, ka mēs dejai varam piedēvēt apdares statusu. Cilvēks, kurš iestudēja deju uz skatuves, neatkarīgi no tā vai viņš bija izrādes režisors, vai kāds no aktieriem, šis cilvēks ir kļuvis par apdares autoru. Intervijas laikā R. Spalva izteica, ka „tautas dejas nodod no vienas paaudzes otram, tur nav skolotājs pa starpu”, (Spalva 2018; intervija) taču Ā. Alunāna izrādēs dejas varēja iestudēt pats režisors, un R. Spalva uzskata, ka „uz skatuves vairs nav īsta etnogrāfiska deja, bet, kaut vai neliela, bet apdare.” (Spalva 2018; intervija)

2.1.2. Valmieras drāmas teātrī

Teātra spēlēšanas tradīcija Valmierā jau ir kopš 1818. gada, taču 1885. gada 12. janvārī ar Ādolfā Alunāna lugu „Mucenieks un muceniece” tiek atklāta Valmieras Latviešu biedrības skatuve. Kopš tā laika pašdarbības teātra spēlēšana Valmierā notiek regulāri. (Valmieras drāmas teātris, Vēsture) Pašdarbības teātris Valmierā pastāvēja līdz 1923. gadam, kad tika dibināts Valmieras drāmas teātris. 1923. gadā Valmieras drāmas teātris sāka izrādīt profesionālas teātra izrādes un pirmā profesionālā izrāde bija „Ā. Alunāna lugas „Kas tie tādi, kas dziedāja” jauniestudējums, kur tika speciāli šim pasākumam radītas jaunas dejas, ar latviešu nacionālo kolorītu. Šis bija viens no zīmīgākajiem pagrieziena punktiem Valmieras

jābūt. Arī par to L. Bērziņš gādājis, uzaicinādams no Durbes uz Rīgu bijušo alsundznieku Pēteri Korātu ar kokli. Meitas un puisi deju dvieļu deju.”¹¹ Par deju, „Suitu senās mākslas vakarā” – kā tas dēvēts laikrakstos, minēts, ka „deja stāv zem modernu laiku iespaidiem un deju motīvos viscaur skan polka”¹², kas nozīmē to, ka dažādas laikmetīgas ietekmes ir skārušas arī suitu tradīcijas. Dejas šajā izrādē bijušas daudzveidīgas, kas vijušās kopā ar neskartajām suitu tradīcijām. Dziedāšana un dejošana organiski plūdusi kopā ar izrādes tekstiem un darbībām. „No dejām jāpiemin dvieļu deja, tā īpatnēji ritmiska, atvasināta no vadžu krusta – polkas, tad vēl krusta deja un muguras deja. Te, varbūt, ir kaut kas no jandāliņa.”¹³ „Muguras deja” ir mūsdienās zināmais „Mugurdancis”, ko tajā laikā tik plaši nezināja, jo pieraksts tika veikts vēlāk. Citā laikrakstā minēts, ka izrādes pavadījumu nodrošinājis koklētājs Korāts, kuram bagātīgs deju krājums. 1924. Gada izrādē dejotas dejas „Vadžu deja” un „Diždancis”, vēl vairākas citas dejas saturīgas un spilgtas.¹⁴ Deja, kura obligāti tika dejota vienmēr bija „Pašpāru” deja. „Pašpāru” deju sāka pēc stingri noteiktas kārtības. Pirmais izgāja dejojot dižvedējs ar savu sievu, tad vakara brālis ar savu sievu (vakara māsu) un tad tikai tautietis ar līgavu.”¹⁵ Rīgas iedzīvotājiem uzveduma saturs, kā arī visas norises – dziesmas un dejas – itin labi patikušas, jo laikrakstos teiktais, ka modernās dejas uzvedumi „kļuvuši stipri vienmuļi”¹⁶, taču par „Suitu kāzu” uzvedumu tiek teikti atzinīgi vārdi – „Suitu deja izpaužas savā īpatnējā, ļoti valdzinošā veidā. Tur savijas kopā daudzi elementi un izmanāms vietām pat savs

¹¹ Daugule, Skaidrīte. *Gudenieku tautiskās dziedāšanas tradīcijas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 20. decembrī)

https://www.suitunovads.lv/lv/gramatas_un_publicacijas/dziedasana_gudeniekos/

¹² Rīgas Ziņas, Nr. 78. *Suitu senās mākslas vakars*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī).

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_rizi1925n078|article:DIVL262|query:deja%20deju%20dejam%20deja%20deja|issueType:P

¹³ Rīgas Ziņas, Nr. 78. *Suitu senās mākslas vakars*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī).

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_rizi1925n078|article:DIVL262|query:deja%20deju%20dejam%20deja%20deja|issueType:P

¹⁴ Latvijas Vēstnesis, Nr. 83. *Māksla: Suitu dziedātāji*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lavs1924n083|article:DIVL136|query:dejo%20deja%20%C5%9Fuitu|issueType:P

¹⁵ Šperliņš, J. *Senās suitu kāzas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 20. decembrī)

https://www.suitunovads.lv/lv/gramatas_un_publicacijas/suitu_kazas/

¹⁶ Latvīvis, Nr. 1060. *Sensuitu vedību vakars*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lais1925n1060|article:DIVL342|query:deja%20deja%20dejali|issueType:P

ceremoniāls.”¹⁷ 1925. gada laikrakstā lasāmas ziņas, ka inscinējums bijis robusts un tas traucējis skatītājiem, taču „kāzu svinības noritēja ar lielu dedzību. Dažas dziesmas un dejas suiti izpildīja ar lielu aizrautību”¹⁸.

1935. gadā Aleksandrs Rusteiķis uzņēma kino filmu „Dzimtene sauc” jeb „Kāzas Alsungā”. Šīs kinofilmas fragmentos ir redzami dejiski fragmenti, kas atspoguļo dejas tradīcijas Alsungā. Dejas ir pielāgotas kino filmas vajadzībām.

Nākamā reize, kad etnogrāfiskais uzvedums „Suitu kāzas” tika rādīts skatītājiem bija 1970. gados. Režisors Andrejs Migla no Liepājas un iestudējums atkal tika rādīts uz Latvijas Nacionālā teātra skatuves.

Jaunākais iestudējums bija 2018. gada vasarā, kas tika rādīts 7. jūlijā Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja Kurzemes sētā folkloras dienas „Taisat, tautas, augstas durvis” laikā.

Tautas dejas izpildīšanai uz skatuves iestudēta tā, lai skatītājam būtu interesanti, līdz ar to – tā ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija. Un tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

2.3. PUBLISKI SARĪKOJUMI

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā dažādās pilsētās tika rīkoti publiskie sarīkojumi, ar dziesmām un dejām, teātra izrādēm un dziesmu spēlēm. Šie sarīkojumi tika izrādīti dažādos skvēros, parkos, pilsētu centrālajos laukumos vai biedrību ēkās. Teātra izrāžu iestudējumu mērķis bija dažāds – labdarības pasākums, izrādes strēlniekiem, dārza svētki, vasaras svētki u.c. Vieni no aktīvākajiem pasākumu rīkotājiem bija biedrības. Biedrību rīkoti pasākumi notika katru nedēļu, un tajās neiztika arī bez dejošanas. Katrā pilsētā bija biedrība, kuras pienākumos bija rīkot pasākumus, taču biežāk minētās biedrības ir Rīgas Latviešu Labdarības biedrība, Baltijas palīdzības biedrība, Latviešu Palīdzības biedrība, Jelgavas Palīdzības biedrība.

¹⁷ Latvis, Nr. 1060. *Sensuitu vedību vakars*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lais1925n1060|article:DIVL342|query:deja%20deja%20dejajissueType:P

¹⁸ Mūzikas Nedēļa, Nr. 1718. *Muzikālā dzīve Latvijā*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_mune1925n1718|article:DIVL98|query:dejas%20suitilissueType:P

2.3.1. Baltijas palīdzības biedrība

Baltijas Palīdzības biedrība 1909. gadā svinēja savu gada svētkus. „Programmā uzņemtas jaukta un kora dziesmas no A. Jurjāna, J. Vītola, Em. Melngaiļa, E. Vīgnera, D. Bortņanska. Pēc koncerta izrādīs Upīša viencēliena lugu „Reinis un Jūla” un izpildīs 8 personas latviešu tautas deju. [...]”¹⁹ Tautas deja ietverta teātra izrādē ir dejojama tikai atsevišķi izvēlētiem cilvēkiem, tie var būt aktieri, vai arī speciāli apmācīti dejojāji. Pēc R. Spalvas sacītā tautas dejas pazīme ir tāda, „ka viņa ir viegli pieejama, respektīvi, tu vari iestāties un dejojot līdzī, tātad tautas deja nekad nav sarežģīta”, (Spalva 2018; intervija) taču izrādē iestudētajās dejās cilvēki no malas ir kā skatītāji, viņi nevar būt radītāji. Šeit veidojas dalījums skatītājos un izpildītājos. Arī H. Sūna ir izteicies, „ja ir kaut viens, kas māca un kaut viens kas skatās, tad tā vairs nav tīra folklorā, tas ir priekšnesums” (Šteins 2018; intervija), kā arī I. Saulīte minējusi „tiklīdz tu viņu uzliec uz skatuves, tad tas jau prasa izkopumu, lai publikai būtu interesanti, lai publika gribētu skatīties, jo publika grib redzēt skaistus cilvēkus, nevis kaut kādus lāčotājus”. (Saulīte 2018; intervija) Šie apgalvojumi liecina, ka dejojājam jebkurā gadījumā bija nepieciešama iepriekšēja sagatavotība, kaut vai vienkārša kopā sanākšana, lai iemācītos deju soļu vai skatuves izkārtojumu.

2.3.2. Tautas deju cikls izrādē „Precības” un „Kāzas”

1916. gada 8. maijā, Valkā notika izrāde „Precības” un „Kāzas”. „Valkas savstarpējā Palīdzības biedrība sarīkoja sieviešu ģimnāzijas zālē koncertu, uzvedot Paula Jurjāna harmonizēto tautas dziesmu un tautas deju ciklu „Precības” un „Kāzas”. [...] Dziesma mainās ar deklamāciju un deju, risinādams precību un kāzu gaitu ar tautas ieražām”.²⁰ Šajā izrādē minēts, ka ir tautas deju cikls, kas liecina par to, ka vairākas tautas dejas ir iestudētas vienkopus, neatkarīgi no tā vai dejas dejas secīgi vai atdalītas ar dažādiem numuriem, šīs izrādes dejas iestudēšanā noteikti ir bijusi kāda persona, lai dejas ietvertu izrādes saturā. Dažādos laikrakstos, kas atrodami Latvijas Nacionālās bibliotēkas krātuvē, ir minēts, ka izrāde „Precības” un „Kāzas” bijušas senlaiku paražas, zobgalīgas apdziedāšanās un tautas dejas.

¹⁹ Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 250. *Biedrību dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 20. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_dzvs1909n250|article:DIVL62|query:tautus%20deju|issueType:P

²⁰ Līdums, Nr. 104. *Valka*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 21. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lids1916n104|article:DIVL44|query:tauta%20tauta%20deju%20tauta|issueType:P

Tautas dejā ir aktualizējusies izpildītāja un skatītāja loma, kas ir būtisks faktors, lai rastos pazīmes latviešu skatuviskajai dejai, kā arī dejas ir kā priekšnesums, un tai ir izklaides funkcija. Būtiska nozīme ir tā, ka tautas dejas ir ietverta ciklā, kas liecina par to, ka tautas deju svītas radīšanā ir piedalījusies kāds cilvēks.

3. DEJU SKOLOTĀJI

Tautas deju izmantošana dažādos publiskajos sarīkojumos un teātra izrādēs nebija vienkārša sagādīšanās. Jau 19. gadsimtā latvieši sāk pievērsties nacionālajām vērtībām, piemēram, folkloras materiālu vākšana, rotaļu un rotaļdeju pierakstīšana, dažādu tradīciju dokumentēšana, kā arī jaunlatviešu aktīvā rīcība nacionālās kultūras attīstībā.

Deju skolotāji Latvijā bija pirmie deju iestudētāji, kas minēti dažādos laikrakstos kā saviesīgo pasākumu deju iestudētāji, labdarības biedrībās, skolās un teātra izrādēs. Deju skolotāja nepieciešamība arvien vairāk pieauga tad, kad tautas dejas popularitāte strauji pieauga un tās tika dejotas bieži, dažādos sarīkojumos un teātra izrādēs. Pirmie deju skolotāji ir Mārtiņš Kauliņš, Morics Grebzde, vēlāk arī Johanna Rinka. Šie cilvēki piedalījās dažādās konferencēs ar referātiem par tautas dejām, vadījuši tautas deju kursus nākamajiem deju skolotājiem un rādījuši tautas deju solo, kas ir retums tajā laikā.

3.1. Mārtiņš Kauliņš

Pirmais, laikrakstos visbiežāk minētais, deju iestudētājs ir Mārtiņš Kauliņš. Viņš ir pirmais latvietis, kurš apguva baleta mākslu profesionālā līmenī un kā dejotājs strādāja Rīgas pilsētas pirmajā (Vācu) teātrī. M. Kauliņš kļuva populārs kā deju pedagogs un baletmeistars, iestudējot dejas latviešu teātru uzvedumiem. Viņš dejas iestudēja dažādiem teātriem, Labdarības biedrībām, kā arī uzstājies skolotāju konferencē. „Rīgas Latviešu Labdarības biedrība lūdz aizrādīt, ka [...] pie dejas skolotāja M. Kauliņa būs otrs mēģinājums latviešu tautas dejām, kuras dejas biedrības izrīkojumā 15. novembrī [...]”²¹, šis citāts no laikraksta liecina par to, ka Kauliņa kungs tajā laikā oficiāli dēvēts par deju skolotāju. Dažādos materiālos ir minēta

²¹ Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 264. *Biedrību dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_dzvs1908n264|article:DIVL41|query:dejas%20tautas%20dej%C4%81m%20dejos|issueType:P

M. Kauliņa labvēlība, jo „dejas skolotājs M. Kauliņa kungs nācis biedrībai laipni pretī, uzņemdamies bez kādas atlīdzības minēto deju iestudēšanu”.²² M. Kauliņš ne tikai bija iestudējumu autors dažādām norisēm, viņam bija sava deju klase, kura dažādos laikrakstos atzinīgi novērtēta, piemēram, „Kauliņa dejas klase turpretim ienesa patīkamu pārsteigumu visā vakarā; viņa iestudētās latviešu tautas dejas tika atzītas pat no šajā arodā izlutinātiem speciālistiem”²³, kas liecina par to, ka ir bijuši speciālisti tautas dejās, iespējams pat viņi ir iestudējuši šīs dejas paši. Šis laikraksts iznācis ir 1913. gadā, no tā secināms, ka sabiedrībā jau tajā laikā bija cilvēki ar zināmu pieredzi tautas deju iestudēšanā.

Labdarības biedrības bija vienas no iestādēm, kur dejas skolotājs visaktīvāk piedalījās latviešu tautas deju iestudējumos, bet ir dažas liecības no teātriem, piemēram, Nacionālā teātra izrādē „Senlatviešu kāzas” deju iestudējumu veicis M. Kauliņš.²⁴

M. Kauliņš bija piedalījies dažādās dejas skolotāju konferencēs, viena no tām – „Drēzdenes dejas skolotāju konferencē”. Šajā konferencē viņš „demonstrēja latvju tautas deju „Zaglītis”. Deja guva vispārēju piekrišanu un tās manuskriptu nekavējoši pārdrūkāja un izplatīja starp konferences dalībniekiem”.²⁵ Šis ir pirmais zināmais materiāls par kādu konkrētu tautas deju, kura publiski demonstrēta uz skatuves citiem dejas konferences dalībniekiem, līdz ar šo faktu varam secināt, ka ir jau bijuši kādi deju skolotāji, iespējams, pat deju horeogrāfi, kas veidojuši savas dejas. „Latvju tautas dejas” 2. burtnīcā ir ietverta deja „Zagļu deja”, zināms, ka J. Rinka arī piedalījās šajās konferencēs, bet līdz šim (1925. gadam) tautas deja „Zaglītis” nav nekur minēta, kas nozīmē to, ka šīs dejas autors ir Mārtiņš Kauliņš.

²² Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 258. *Biedrību dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_dzvs1908n258|article:DIVL50|query:M%20Kauli%C5%86|issueType:P

²³ Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 114. *Izrīkojumi un Izpriecās*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_dzvs1913n114|article:DIVL63|query:dejas%20tautas%20deja|issueType:P

²⁴ Latvis, Nr. 549. *Mākslas dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#issueType:P|issue:/p_001_lais1923n549|article:DIVL235|query:tautas%2520dej%C4%81m%2520deju%2520deju|panel:pa

²⁵ Nedēļa, Nr. 35. *Dienas skati*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_nedl1925n35|article:DIVL97|query:tautas%20deju%20Dejalis|issueType:P

Pēc R. Spalvas grāmatas „Dejas kompozīcija”, šeit manāmi vairāki punkti, kas liecina par to, ka ir veidotas tautas dejas apdares vai arī oriģinālhoreogrāfijas, respektīvi – ir zināms iestudētājs, ir veikta tautas dejas mācīšana, kā arī dejas ir ieguvusi priekšnesuma statusu, tā tiek rādīta, lai izklaidētu.

3.2. Morics Grebзде

„Dejas skolotājs M. Grebзде, kurš ir viens no populārākiem dejas skolotājiem Rīgā [...] nolasīja plašāku referātu par agrākam un tagadējām latviešu tautas dejām un jo plaši apgaismoja pēdējā laikā tik izplatītās modernās dejas. Pēc referāta tika demonstrēta M. Grebзdes iestudējumā jauna latviešu dejas”²⁶ Laikrakstā publicētajā materiālā īpaša uzmanība jāpievērš frāzei „agrākās un tagadējās tautas dejas”, ļoti lielu interesi izraisa šī frāze, jo raksts ir publicēts 1925. gadā, kas liecina par to, ka ir līdz šim gadam radītas jaunas dejas. Nav zināms par laika posmu, kurš ticis apskatīts referātā, taču skaidri zināms, ka dejās bijušas laikmeta iezīmes, jo citātā minēts, ka ļoti izplatītas modernās dejas, kas varētu būt ietekmējušas tautas dejas.

Vēl viena liecība par dejām, kas, iespējams, radītas no jauna ir atrodamas 1909. gada laikrakstā, jo „Dzimtenes Vēstnesī” minēts, ka izrādē „Ubags” tika rādītas šolaiku dejas, kā arī tika dejota latviešu tautas dejas „Tūdaliņ – tāgadiņ”, kas iemantojusi lielu piekrišanu skatītāju vidū.²⁷ Arī šis laikraksts liek aizdomāties par frāzi „šolaiku dejas”, jo tas vedina uz domām par cilvēkiem, kas jau 20. gadsimta sākumā iestudējuši dejas, iespējams, par pamatu ņemot kādas senākas tautas dejas, tikai tagad tās veidojot atbilstoši laikmeta tradīcijām.

Morica Grebзdes latviešu tautas dejas iestudējumam ir zināms autors, kas šajā gadījumā ir pats M. Grebзде. Nākamā pazīme, ka šeit ir latviešu skatuviskā dejas pazīmes ir - tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija, kas nozīmē to, ka dejas vairs nav etnogrāfiskā dejas. Kā arī šeit ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

²⁶ Latvijas Kareivis, Nr. 259. *Galvas Pilsēta*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lkar1925n259|article:DIVL170|query:M%20Grebзде%20tautas%20deja%C4%81m%20dejas%20M%20Grebзdes|issueType:P

²⁷ Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 24. *Iekšzeme*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī) http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_dzvs1909n024|article:DIVL34|query:deja%C4%81m%20tautas%20deja%20tautas|issueType:P

3.3. Johanna Rinka

Johanna Rinka, zināma kā „Latvju tautas deju” burtnīcu sastādītāja kopā ar J. Ošu, aktīvi darbojās dažādos skolotāju semināros, piedalījās deju iestudējumos, kā arī vadīja deju kursus. J. Rinka dažādos pasākumos vadīja nacionālo deju nodarbības, piemēram, „Latviešu Jaunatnes Savienības 10 gadu darbības un Otrajos jaunatnes dziesmu svētkos bija „nacionālās dejas Rinka jkdzes vadībā”.²⁸ J. Rinka aktīvi piedalījās dažādos semināros, kur bija latviešu tautas dejas. Viņa izglītoja citus skolotājus, kā arī pierakstīja dažādas tautas dejas visā Latvijā. Tautas deju nodarbības bija iekļautas skolu mācību programmā, tāpēc J. Rinka piedalījās „Latviešu fiziskās audzināšanas darbinieku biedrības sarīkotajā latviešu nacionālo dejuursos”²⁹, tālab tautas dejas skolās ieņēma arvien nozīmīgāku lomu. Sarunā ar R. Spalvu tika izteikts apgalvojums, ka „skatuviskā dejas sabiedrībā nāca caur bērniem, nevis caur sabiedrību. Jo bērniem pirmajiem skolā sāka mācīt tautas deju” (Spalva 2018; intervija). Tautas dejas skolās bija nozīmīga tautas kultūras un tradīciju saglabāšanai, jo kā minēts „Latvju tautas deju” 1. burtnīcā, tad „salīdzinot tautas deju veidojumu un vijīgās melodijas ar mūsdienu nēģeriskajām dejām, priekšroka jādod mūsu senču atstātam mantojumam. Tas ir mums tuvāks un daudzārt vērtīgāks par amerikanizētiem nēģeru deju motīviem. Tāpēc vislielākā atzinība skolām, organizācijām un atsevišķām personām, kas mēģina vērēt mūsu jaunatnes skatus uz novārtā pamestajām tautas dejām”, (Ošs, J., Rinka, J. 1933; 3) tautas dejās ienāk dažādi modernismi, kas kā uzskata, J. Rinka, liek atstāt novārtā tautas dejas.

Laikrakstos ir atrodami dažādi teksti par tautas deju atstāšanu novārtā un nepelnītu aizmiršanu, jo jaunie deju žanri cilvēku uztverē ir modernāki. Piemēram, laikrakstā „Baltijas Vēstnesis” atrodams sekojošs teksts:”[...] Līdz ar tautiskā apģērba atjaunošanu derētu arī vairāk griezt vērību uz mūsu tautas dejām, kuras patiešām pelna vairāk ievērošanu, nekā tās līdz šim ir noticis. Mums ir vairāk tādu deju, kurās tiklab grācijai, kā raibu figūru ziņā pilnīgi var sacensties ar dejām, kas tāpat kā modes apģērbs uzņemtas no citam tautām. Lai tikai minam, piemēram, „Ačkupu”, kura dejas

²⁸ Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, Nr. 7. (1928.g.) Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_izmm1928n7|article:DIVL335|query:nacion%C4%81lo%20deju%20nacion%C4%81las%20dejas|issueType:P

²⁹ Latvis, Nr. 1039. *Biedrības un Izrīkojumi*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_lais1925n1039|article:DIVL366|query:suita%20deju|issueType:P

iedalījuma formas ziņā pa daļai līdzīga kadriļai, jo sastāv tāpat no 5 daļām, kamēr katras daļas raibo figūru ziņā pat vēl daudz oriģinālāka, nekā minētā Franču deļa. Tas pats sakāms arī vēl par citām tautas dejām. Visam, kas svešs, jau aizvien bijis lielāks pievilcības spēks; tas novērojams arī deļu ziņā. Svešās deļas ieviesušās latviešos – pašu deļas atstātas novārtā, esam pārliecināti, ja piemēram, atzīti baleta deļotāji mūsu tautas deļas deļotu kādas svešas tautas priekšā, tad piekrišana nebūtu maza; un ja mūsu deļām svešatnē būtu iegūta slava, tad arī mēs it kāri sāktu pēc tām tīkot. Lūk, tik tālu mode samaitājusi mūsu gaumi! Kas viss tagad neplandās mūsu deļas sarakstos ballēs: tur ir vācu, poļu, ungāru, spāņu u.c. tautu deļas – tikai ne latviešu. Ja daudz, tad paši pamēģina „nomalt” veco „Tūdaliņ, tāgadiņ” – taisni to, kura no mūsu tautas deļām ir visvienmuļākā. Šāda pašu deļu neievērošana dod nelabu liecību par mūsu pašcieņīšanu. [...]”.³⁰ Šajā citātā skaidri redzams, ka tautas deļai tiek pievērstā arvien mazāka uzmanība un citi mākslas un izkļāides veidi tiek cieņīti vairāk, tālab ir jāriķojas, lai senču mantojums nepazustu. Viens no veidiem, kā tautas vērtības saglabāt, bija ieviest tās skolas programmās, kur tiktu saglabātas vismaz nedaudz tautas deļas. Laika gaitā tiek dibinātas dažādas institūcijas un „1924. gadā dibina Latvijas fiziskās audzināšanas darbinieku biedrību. Valdes sastāvā darbojās arī J. Ošs un deļu skolotāja J. Rinka. Šīs biedrības ietvaros tiek organizēti kursi, tai skaitā arī deļu. Un tā, līdzās dažādiem sporta kursiem, tiek novadīti arī nacionālie deļu kursi I. Ripas vadībā, ķermeņtehnikas stundas Kogeres vadībā un J. Rinkas pasniegtās latviešu un zviedru tautas deļu stundas.

Kā šī darba rezultātu var uzskatīt 1926. gada 26. septembrī sarīkotos pirmos Rīgas skolēnu vingrošanas svētkus ar 1100 dalībniekiem.

Programma bija šāda:

1. Vingrotāju uzgājiens
2. Trīs kopvingrojumi
3. Vingrojums ar kārtīm
4. Plastikā vingrojums
5. Rotaļas (ar un bez dziesmām)
6. Nacionālās deļas: lietuviešu „Suktinis” un „Klumpakojis”, latviešu „Ačkups”

³⁰ Baltijas Vēstnesis, Nr. 149. *Tautiskāis apģērbs un tautiskās deļas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_blve1903n149/article:DIVL61|query:tautas%20deļaS|issueTy pe:P

7. Noslēguma gājiens.

Tik grandiozi svētki tiek rīkoti pirmo reizi, tādējādi pierādot bērnu un jauniešu spēju izaugsmi, un tos var uzskatīt par zināmu sasniegumu fiziskās kultūras attīstībā Latvijā.” (Zelmenis, V. 2000: 26; 39) Šajos Rīgas skolēnu vingrošanas svētkos atkal tika izdejota tautas deja „Ačkups”, kura tiek dejota teju 40 gadu garumā. Šajā uzvedumā tautas deja vairs nav uzskatāma par etnogrāfisko deju, jo iestudējuma autore ir J. Rinka, kā arī deju varēja izpildīt vairāki kolektīvi kopā, veidojot laukuma zīmējumus, kā arī dejojotāju uznāciens un nogājiens uz skatuves bija jāizveido. J. Rinka ir pirmā deju skolotāja, kura vairākiem deju kolektīviem veikusi kopīgu laukuma iestudējumu, veidojot laukuma zīmējumu.

Johanna Rinka 1936. gadā kopā ar Jāni Ošu izdeva „Latviešu tautas deju” 3. burtnīcu, kurā, ar kārtas numuru 25., iekļauta tautas deja „Sešdancis”. Autori raksta, ka „Sešdancis” uzrakstīts pēc Brīvdabas muzeja biedrības etnogrāfiskā sarīkojuma demonstrējumiem, kas notika 1935. gadā Rīgā un kuros piedalījās mūsu tautas tradīciju glabātāji no Rucavas apkārtnes”. (Sūna 1991: 255) „Sešdancis” tiek uzskatīta par etnogrāfisko deju, taču balstoties uz H. Sūnas „Latviešu sadzīves horeogrāfijas” un R. Spalvas „Dejas kompozīcija”, kā arī intervijās iegūtajiem secinājumiem – var secināt to, ka deja „Sešdancis” varētu būt oriģinālhoreogrāfija. Pirmkārt, „tautas dejas pazīme ir tāda, ka viņa ir viegli pieejama, respektīvi, tu vari iestāties un dejojot līdzi, tātad tautas deja nekad nav sarežģīta. Tādā nozīmē, ka viņa domāta līdzdalībai”. (Spalva 2018: intervija) Otrkārt, „viņa (tautas deja J.K.) nav domāta priekš skatīšanās. Tautas deja ir domāta reprezentācijai, senajos slāņos neuzstājās, vienkārši visi piedalījās” (Spalva 2018: intervija). „Sešdanci” bez iepriekšējas sagatavošanās būtu ļoti grūti nodejot, jo dejā ir ietverti tehniski sarežģīti elementi, kas jāizpilda precīzi. H. Sūnas veiktajā analīzē, grāmatā „Latviešu sadzīves horeogrāfija” raksta, ka „sešās figūrās ir vairāk vai mazāk slēgta horeogrāfija, t.i., tieši C VI tipam raksturīga. Tajā apvienojas trīs pāru (pirmais variantu cers) un divu trijnieku (otrais variantu cers) horeogrāfiskais risinājums, kas savā „danču rakstā” ar horeogrāfiskās plastikas atkārtojuma modeli jau atbilst jaunāku laiku ornamentālajai domai. Tas izpaužas gan visas dejas kompozicionālā kārtojuma komplicētībā, gan salikto un atsevišķo elementu, seno un jauno figūru saistījumā.” (Sūna 1991; 255) Pēc H. Sūnas teiktā secināms, ka dejas „Sešdancis” horeogrāfiskā uzbūve atbilst jaunākajam horeogrāfiju tipu slānim, t.i. „C” etnohoreoloģijas slānim. Harijs Sūna grāmatā „Latviešu sadzīves horeogrāfija” min, ka ir bijuši 2 izpildījuma veidi, pirmais – „norises, kurās

piedalījušies visi dejojāji, veidojot vienkāršu, visiem uztveramu kopēju risinājumu ar labi (viegli) apgūstamu horeogrāfisko plastiku”, otrs – „norises, ko izpildījuši atsevišķi dalībnieki, bet pārējie dejojāju vai nu pavadījuši (dziedājuši, muzicējuši), vai aktīvi atbalstījuši (situāciju plaukstas), vai arī vērojuši”. (Sūna 1991; 9) Senākie dejas tipi ir vienkāršas uzbūves, parasti divdaļīgi, kur pirmajā norisē izpildīja vienu darbību, otrajā norisē citu darbību, piemēram, pirmajā norisē visi dejo dārziņā, dejas ceļa virzienā, otrajā norisē visi dalībnieki dejo uz dārziņa centru un atpakaļ. Taču, pēc H. Sūnas rakstītā gan par deju uzbūvi, gan dalībnieku skaitu, secināms, ka deja „Sešdancis” neietilpst šajos raksturojumos, jo dejas uzbūve ir daudz sarežģītāka, kas ietvienkopus ar dejas muzikālo pavadījumu. Harija Sūnas rakstītajā grāmatā „Latviešu sadzīves horeogrāfija” ir minēts „A III horeogrāfiju tips”, kas nozīmē, ka visi dejo pa trim. Taču dejā „Sešdancis” horeogrāfiskās leksikas bagātība ir tik apjomīga, ka tiek apvienoti vairāki apakštipi, t.i. „„Sešdanča” 12 figūru norisi pavada 2/4 taktsmēra piecu daļu mūzika”. Dejas pavadījuma uzbūve ir ļoti sarežģīta tam laikam, lai to sauktu par tautas mūziku, līdz ar to horeogrāfiskā leksika pakļaujas mūzikas kompozicionālajam risinājumam. „Dejas kompozicionālais kārtojums: 1. figūra – dārziņš (formāli sasaucas ar A I 2. apakštipu); 2. figūra – trijnieki dejo „viens otram cauri” (formāli sasaucas ar A II 5. apakštipu); 3. figūra – dāmas tecinūs soli skrien astotnieku ap saviem kungiem (raksturīgi C III tipam); 4. figūra – sešnieks pārveidojas par trim pāriem un griežas elkoņos (figūra līdzīga A II 3. apakštipam); 5. figūra – trīs pāru vija (raksturīga tieši 3 pāru dejai – C VI tipa 1. variantu ceram); 6. figūra – divi dārziņi (figūra formāli līdzīga A III tipam); 7. figūra – pirmajā daļā trijnieki tuvojas un atkāpjas (formāli sasaucas ar A II 5. apakštipu); 8. figūra – kungi vidū griežas labajos elkoņos, bet ar dāmām malās – kreisajos (formāli sasaucas ar A II 5. apakštipu); 9. figūra – abi kungi dejo gan pie vienām, gan pie otrām dāmām; 10. figūra – visi trīs pāri izpilda „žīgāšanu” (abas figūras un tieši tādā pašā secībā iekļautas „Trīspāru dejas” divu figūru norisē – pirmajā variantu cerā); 11. figūra – kungi skrienot līčuloču aplī, pretvirzienā vijas starp dāmām (izpilda arī A III tipa risinājumā); 12. figūra – visi virzās dārziņā pa labi (formāli sasaucas ar A I 2. apakštipu).” (Sūna 1991; 255) Spriežot pēc dejas kompozicionālā risinājuma un atbilstību dažādiem tiptiem un apakštipiem, var secināt, ka dejas pamatfunkcija ir reprezentatīva. „Cik vērojams, tad tieši tām dejām, kas izpilda demonstrēšanas funkcijas, parasti raksturīgs paspilgtināts – samērā raibs salikums. Jāpiebilst, ka dažādu visnotaļ radniecīgu paveidu apvienojums viena tipa robežās sastopams gan

pirmatnējā slāņa pamatlīmenī (piemēram, A I 3. pirmā un otrā variantu cera kompozicionāls apvienojums), gan augstāka (vēlāka) slāņa dažādos līmeņos (piemēram, C IV 1. un 2. variantu grupas „kvadrāta” un „līnijas” apvienojums).” (Sūna 1991; 255) Kā H. Sūna minējis, tad apvienojums ir, līdz tam, noticis tikai viena tipa robežās, taču šajā dejā apvienojums ir noticis vairāku tipu robežās, kas savukārt liek domāt par to, ka šīs dejas horeogrāfijas radīšanā ir piedalījies kāds konkrēts cilvēks – dejas autors.

NOSLĒGUMS

Diplomreferātā „Latviešu skatuviskā dejas pirmsākumi 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā” ir izvirzīts **mērķis** – izpētīt latviešu skatuvisko deju 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā. Šī mērķa sasniegšanai autors studējis metodisko literatūru, publikācijas presē, normatīvos aktus, apzinājis Deju svētku virsvadītāju un dejas speciālistu pieredzi.

Analizējis:

1. Harija Sūnas grāmatas „Latviešu sadzīve horeogrāfija” un „Tautas horeogrāfija. Latvijas padomju enciklopēdija”;
2. Elzas Siliņas grāmatas „Latviešu dejas izcelsme un attīstība”, „Latviešu deja”;
3. Mildas Lasmanes „Latviešu tautas deja”;
4. Selmas Žannas Kohenas (*Selma Jeanne Cohen*) „Starptautiskā dejas enciklopēdija” (*International encyclopedia of dance*) un
5. Latvijas Nacionālā kultūras centra izstrādātā: Latviešu skatuviskā dejas nozares stratēģija”;
6. Ritas Spalvas „Dejas kompozīcija”;
7. Latviešu dejas skatuves iestudējumi teātra izrādēs 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā Latvijā.

Apkopojis:

1. Publikācijas un laikrakstus no 19. gadsimta beigām un 20. gadsimta sākuma Latvijā;
2. Informāciju par Ādolfā Alunāna skatu lugām, izrādēm Valmieras teātrī, etnogrāfisko uzvedumu „Suitu kāzas” un citām tā laika teātra izrādēm un publiskajiem sarīkojumiem.

Intervējis:

1. Elgu Drulli;
2. Ingrīdu Edīti Saulīti;
3. Marutu Alpu;
4. Ritu Spalvu;
5. Uldi Šteinu.

Diplomreferātā tiek aplūkota, vēsturiskā griezumā analizēta, teorētiskā literatūra un publicētais presē, par pamatu ņemot vēsturisko aspektu, tādējādi tiek noskaidrots un pierādīts, ka:

Ādolfa Alunāna teātrī ir manāmas latviešu skatuviskā dejas rašanās pazīmes, jo:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Tautas dejas ir tikusi iestudēta teātra trupai;
3. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Valmieras drāmas teātrī saskatāmas latviešu skatuviskā dejas pazīmes:

1. Ir zināms tautas deju iestudētājs;
2. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
3. Radīta jauna tautas dejas horeogrāfija – ir zināms tautas dejas autors;
4. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Etnogrāfiskajā uzvedumā „Suitu kāzas” saskatāmas latviešu skatuviskā dejas pazīmes:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Tautas dejas ir iestudētas, lai skatītājam būtu interesanti;
3. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Baltijas Palīdzības biedrības rīkotajā pasākumā saskatāmas sekojošas latviešu skatuviskā dejas pazīmes:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Tautas dejas iestudētas 8 personām, zūd līdzdalības loma;
3. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Tautas deju cikls izrādē „Precības” un „Kāzas” manāmas sekojošas latviešu skatuviskā dejas pazīmes:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Tautas dejas ietvertas ciklā – vairāku deju apkopojumā – tautas deju svītā;
3. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Nodaļā – deju skolotāji – saskatāmas sekojošas latviešu skatuviskā dejas pazīmes:

Mārtiņš Kauliņš:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Ir zināms deju iestudētājs;
3. Ir zināms dejas autors;
4. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Morics Grebзде:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Ir zināms dejas autors;

3. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Johanna Rinka:

1. Tautas dejas ir kā priekšnesums, tai ir izklaides funkcija;
2. Ir zināms deju iestudētājs;
3. Tautas dejā ir nozīmīga izpildītāja un skatītāja loma.

Apkopojot secinājumus, var apgalvot, ka latviešu skatuviskās dejas iezīmes parādījušās 19. gadsimta beigās teātra izrādēs, taču par latviešu skatuviskās dejas pirmsākumiem var dēvēt laiku, kad darbojušies pirmie deju skolotāji, t.i. 20. gadsimta pirmā desmitgade, jo tad aktīvi darbojās Mārtiņš Kauliņš, iestudēdams dejas, kā arī Morics Grebzde un Johanna Rinka, kuri aktīvi darbojās dejas izglītībā un tradīcijas uzturēšanā.

LITERATŪRA UN CITI AVOTI

Alpa, M. 2018. Intervija. Jāņa Kalniņa pieraksts 11. decembrī Rīgā, glabājas J. Kalniņa privātarhīvā.

Alunāns, Ā. 1987. *Kāds vārds par dežošanu*. Mājas viesis nr. 2., 8 janvāris.

Baltijas Vēstnesis, Nr. 149. *Tautiskais apģērbs un tautiskās dejas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:paissue:/p_001_blve1903n149|article:DIVL61|query:tautas%20deja&issueType:P

Daugule, Skaidrīte. *Gudenieku tautiskās dziedāšanas tradīcijas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 20. decembrī)

https://www.suitunovads.lv/lv/gramatas_un_publicijas/dziedasana_gudeniekos/

Drulle, E. 2018. Intervija. Jāņa Kalniņa pieraksts 27. decembrī Rīgā, glabājas J. Kalniņa privātarhīvā.

Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 24. *Iekšzeme*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:paissue:/p_001_dzvs1909n024|article:DIVL34|query:dej%C4%81m%20tautas%20deja%20tautas&issueType:P

Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 114. *Izrikojumi un Izpriecas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:paissue:/p_001_dzvs1913n114|article:DIVL63|query:dejas%20tautas%20dejas&issueType:P

Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 250. *Biedrību dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 20. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:paissue:/p_001_dzvs1909n250|article:DIVL62|query:tautas%20deju&issueType:P

Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 258. *Biedrību dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:paissue:/p_001_dzvs1908n258|article:DIVL50|query:M%20Kauli%C5%86a&issueType:P

Dzimtenes Vēstnesis, Nr. 264. *Biedrību dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:paissue:/p_001_dzvs1908n264|article:DIVL41|query:dejas%20tautas%20dej%C4%81m%20dejos&issueType:P

Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, Nr. 7. (1928.g.) Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_izmm1928n7|article:DIVL335|query:nacion%C4%81lo%20deju%20nacion%C4%81las%20dejas|issueType:P

Kundziņš, K. 1968. *Latviešu teātra vēsture*. Rīga: Izdevniecība „Liesma”.

Latviešu valodas vārdnīca. 1987. Rīga: Avots.

Latvis, Nr. 549. *Mākslas dzīve*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#issueType:P|issue:/p_001_lais1923n549|article:DIVL235|query:tautas%2520dej%C4%81m%2520deju%2520deju|panel:pa

Latvis, Nr. 1039. *Biedrības un Izrīkojumi*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lais1925n1039|article:DIVL366|query:suita%20deju|issueType:P

Latvis, Nr. 1060. *Sensuitu vedību vakars*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lais1925n1060|article:DIVL342|query:deja%20deja%20deja|issueType:P

Latvijas Kareivis, Nr. 259. *Galvas Pilsēta*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lkar1925n259|article:DIVL170|query:M%20Grebzde%20tautas%20dej%C4%81m%20dejas%20M%20Grebzdes|issueType:P

Latvijas Vēstnesis, Nr. 83. *Māksla: Suitu dziedātāji*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lavs1924n083|article:DIVL136|query:dejo%20deja%20%C5%9Fuitu|issueType:P

Līdums, Nr. 104. *Valka*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 21. decembrī)

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lids1916n104|article:DIVL44|query:tauta%20tauta%20deju%20tautaS|issueType:P

Letonika. *Autors*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=autors&id=932830&g=1>

Letonika. *Horeogrāfija*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)

<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=horeogr%C4%81fija&id=941787&&g=1>

Letonika. *Interpretācija*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)
<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=interpret%C4%81cija&id=942426&g=1>

Letonika. *Laiks un telpa*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)
<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=laiks%20un%20telpa&id=947072&g=1>

Letonika. *Produkts*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 12. decembrī)
<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=produkts&id=954831&g=1>

Liepājas atbalss, Nr. 242. *Vietējās ziņas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 21. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lpat1911n242|article:DIVL63|query:dej%C4%81m%20dejos%20tautas%20deja%20dejo|issueType:P

Līdums, Nr. 31. *Māksla*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 19. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_lids1916n031|article:DIVL86|query:tautaS%20deja|issueType:P

Mūzikas Nedēļa, Nr. 1718. *Mūzikālā dzīve Latvijā*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_mune1925n1718|article:DIVL98|query:dejas%20suti|issueType:P

Nedēļa, Nr. 35. *Dienas skati*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_nedl1925n35|article:DIVL97|query:tautas%20deju%20Deja|issueType:P

Pēterburgas Avīze, Nr. 86. *Pēterburga*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_peav1903n86|article:DIVL51|query:deju%20tautas%20deju|issueType:P

Pēterburgas Avīze, Nr. 89. *Pēterburga*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 23. decembrī)
http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_peav1903n89|article:DIVL40|query:TautaS%20deja|issueType:P

Rīgas Ziņas, Nr. 78. *Suitu senās mākslas vakars*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 24. decembrī).

http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:palissue:/p_001_rizi1925n078|article:DIVL262|query:deja%20deju%20dejam%20deja%20deja|issueType:P

Rinks, J., Ošs, J. 1933. *Latvju tautas dejas*; 1. burtnīca. Rīga: Spiestuve „Latvija”.

Rinks, J., Ošs, J. 1934. *Latvju tautas dejas*; 2. burtnīca. Rīga: Spiestuve „Latvija”.

Rinks, J., Ošs, J. 1936. *Latvju tautas dejas*; 3. burtnīca. Rīga: Spiestuve „Latvija”.

Rinks, J., Ošs, J. 1936. *Latvju tautas dejas*; 4. burtnīca. Rīga: Spiestuve „Latvija”.

Saulīte, I. 2005. *Deju svētki Latvijā: Skaitļi un fakti*. Rīga: V/a „Tautas mākslas centrs”.

Saulīte, I. 2018. Intervija. Jāņa Kalniņa pieraksts 19. decembrī Rīgā, glabājas J. Kalniņa privātarhīvā.

Spalva, R. 2006. *Dejas kompozīcijas prasmju attīstība studentu mākslinieciskajā darbībā*.

Spalva, R. 2017. *Latviešu skatuviskā dejas nozares stratēģija (2017-2023)*. Rīga: V/a „Tautas mākslas centrs”.

Spalva, R. 2018. *Dejas kompozīcija*. Rīga: Zinātne.

Spalva, R. 2018. Intervija. Jāņa Kalniņa pieraksts 17. decembrī Rīgā, glabājas J. Kalniņa privātarhīvā.

Sūna, H. 1991. *Latviešu sadzīves horeogrāfija*. Rīga: Zinātne.

Šperliņš, J. *Senās suitu kāzas*. Interneta resurss (skatīts 2018. gada 20. decembrī)
https://www.suitunovads.lv/lv/gramatas_un_publicijas/suitu_kazas/

Šteins, U. 2018. Intervija. Jāņa Kalniņa pieraksts 5. maijā Rīgā, glabājas J. Kalniņa privātarhīvā.

Valmieras drāmas teātris, vēsture. Iegūts no:
<http://vdt.lv/lv/teatris/vesture> [sk. 22.05.2018.]

Zelmenis, V. 2000. *Pedagoģijas pamati*. Rīga: „RaKa”

PERSONU RĀDĪTĀJS

Alpa, Maruta – Latvijas Nacionālā kultūras centra latviešu skatuviskā dejas mākslas eksperte.

Alunāns, Ādolfs – (1848 – 1912) Latviešu aktieris, režisors un dramaturgs, tiek saukts par "latviešu teātra tēvu".

Bērziņš, Ludis – (1870. – 1965) bija luterāņu mācītājs un skolotājs, režisors, Latvijas Universitātes profesors, folklorists, dzejnieks un reliģisku dziesmu autors.

Bortņanskis, Dmitrijs – (1751 – 1826) bija ukraiņu/ krievu komponists.

Drulle, Elga – (1932) Baletmeistare, režisore 5. Deju svētku režisore un virsvadītāja, 6. Deju svētku virsvadītāja, 15. un 16. Deju svētku Goda virsvadītāja.

Hāns, Teodors – (1862 – 1897) bija latviešu žurnālists un dramaturgs

Jurjāns, Andrejs – (1856 – 1922) bija latviešu klasiskās mūzikas pārstāvis, komponists un folklorists. Latviešu kantātes žanra aizsācējs. Viņam pieder pirmie latviešu simfoniskie darbi, pirmā koncertžanra paraugautors, kā arī mūzikas folklorists. Viņš nostādīja uz zinātniskas bāzes latviešu mūzikas kritiku, veica lielu atskaņotājmākslinieka darbu.

Jurjāns, Pāvuls – (1866–1948) Dziedātājs, komponists, diriģents, pedagogs, mūzikas kritiķis un tautas dziesmu vācējs. Pirmais latviešu profesionālais vokālais pasniedzējs, licis pamatus un izveidojis Latviešu operu.

Kaizers, F.

Kauliņš, Mārtiņš – (1864 – 1928) Pirmais latviešu dejotājs, deju pedagogs un baletmeistars.

Kohena, Selma Žanna (*Selma Jeanne Cohen*) – (1920 – 2005) Bija amerikāņu vēsturniece, skolotāja, redaktore. „Starptautiskā dejas enciklopēdija” autore.

Korāts, Pēteris – (1871 – 1957) bija suitu tautas muzikants (koklētājs, dūdinieks, taures un āžraga pūtējs), kokļu meistars, kā arī tautas paražu un tautasdziesmu teicējs.

Lasmane, Milda – (1890 – 1976) Horeogrāfe, pedagoģe, latviešu deju meistare, 1.–6. Deju svētku virsvadītāja, 4.–6. Deju svētku Goda virsvadītāja, 2. un 3. Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku virsvadītāja. Apbalvota ar Triju Zvaigžņu ordeni.

Melngailis, Emīlis – (1874 – 1954) latviešu komponists, folklorists, kora dziesmu meistars. Bijis vairāku Vispārējo latviešu Dziesmu un Deju svētku organizators un virsdiriģents.

Migla, Andrejs – (1940) rakstnieks, režisors, lektors, pedagogs, scenārists.

Ošs, Jānis – (1890 – 1937) Latviešu skolotājs, rakstnieks, žurnālists, publicists, „Latvju tautas dejas” burtnīcu izdevējs un sastādītājs (kopā ar J. Rinku).

Podnieks, Teodors – (1879 – 1936) bija latviešu aktieris un režisors.

Rinka, Johanna – (1893 - 1982) Latviešu tautas deju skolotāja, folkloriste, pirmā latviešu tautas deju vācēja un sakopotāja, „Latvju tautas dejas” burtnīcu izdevēja un sastādītāja (kopā ar J. Ošu).

Rusteikis, Aleksands – (1882 – 1958) bija Latvijas filmu režisors un aktieris.

Saulīte, Ingrīda – (1935.) Latviešu dejas pedagoģe, horeogrāfe. Vispārējo Dziesmu un Deju svētku un Skolu jaunatnes Deju svētku virsvadītāja un mākslinieciskā vadītāja, Deju svētku Goda virsvadītāja. Triju Zvaigžņu ordeņa virsniece.

Siliņa, Elza – (1895 – 1988) Publiciste, deju vēsturniece, dejas teorētiķe, pētniece.

Siliņš, Jānis – (1958) ir latviešu teātra un mākslas zinātnieks un kultūras pasākumu režisors

Smilģis, Eduards – 1886 – 1966) bija latviešu teātra režisors un aktieris. Dailes teātra dibinātājs.

Spalva, Rita – (1953.) Dejas pedagoģe, horeogrāfe. Vispārējo Dziesmu un Deju svētku virsvadītāja, Deju svētku Goda virsvadītāja, vairāku zinātniski metodisko darbu un grāmatu autore.

Stumbris, Jēkabs – (1909 – 1943) Horeogrāfs, dejas pedagogs, tautas deju pierakstītājs, tautas dejas notācijas pamatlicējs.

Sūna, Harijs – (1923–1999) Latviešu horeogrāfs, zinātnieks, pedagogs. 4. un 7.–11. Deju svētku virsvadītājs, 12. Deju svētku Goda virsvadītājs, 1.–6. Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku virsvadītājs. LPSR Nopelniem bagātais kultūras darbinieks (1957), Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieks (1995).

Šteins, Uldis – (1935.) Horeogrāfs, dejas pedagogs, inženieris, kino ražošanas organizators. 7.–11. Deju svētku virsvadītājs, 13.–16. Deju svētku Goda virsvadītājs, svētku “Rīgai-800” virsvadītājs. LPSR Nopelniem bagātais kultūras darbinieks (1973), Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris.

Taube – Griķe, E. – latviešu aktrise

Upīts, Andrejs – (1877 – 1970) bija latviešu rakstnieks, kritiķis un literatūrzinātnieks.

Vīgners, Ernests – (1850 – 1933) bija Latvijas koru un orķestru diriģents, komponists un folkloras vācējs. Pirmais latviešu mūziķis, kas iegūst profesionālo izglītību konservatorijā Maskavā, kā arī viens no latviešu profesionālās mūzikas aizsācējiem.

Vītols, Jāzeps – (1863 – 1948) bija latviešu komponists un mūzikas pedagogs. Radījis daudz pazīstamu skaņdarbu balsij un klavierēm, simfonijas un kora balādes. Ar savu daiļradi viņš ir pacēlis līdz klasiskajam līmenim daudzus latviešu mūzikas žanus un ar savu darbību strauji virzījis uz priekšu profesionālo mūziku Latvijā.

Vulfs, Edvards – (1886 – 1919) bija latviešu rakstnieks, dramaturgs, dzejnieks, žurnālists.

PIELIKUMI

1. INTERVIJU TRANSKRIPTI

Maruta Alpa

Latvijas Nacionālā kultūras centra latviešu skatuviskās dejas mākslas eksperte.

1. Kas Jūsaprāt ir latviešu skatuviskā deja?

Mākslinieka, horeogrāfa radīta deja, mākslas darbs, kas tiek izpildīts uz skatuves, ko noskatās skatītāji. Manuprāt, tas ir mākslas darbs.

2. Vai ir kāda atšķirība starp etnogrāfiskajām dejām, ko deju danču vakarā un etnogrāfisko deju uz skatuves?

Atšķirība ir milzīga. Danču vakarā deju cilvēki, kuri prieka pēc iet izdejoties. Etnogrāfiskā deja ir deja, kura dancojama ne uz skatuves lielākoties.

3. Kādi ir pamatelementi, kas raksturo latviešu skatuvisko deju?

Dejas kuras raksturo Latvijas kultūrvēsturisko novadu horeogrāfisko savdabību, kas pamatojas folkloras avotos un tautas tradīcijas aprakstos. Dejās izmantota tautas mūzika, tās apdare vai tautiska rakstura oriģinālmūzika un horeogrāfiskos risinājumos ir saglabāti latviešu tautas dejai raksturīgie izteiksmes līdzekļi - raksturs, latviešu tradicionālajā kultūrā nostiprinājušās vērtības, kā arī spilgti horeogrāfu iestudējumi konkrētā vēsturiskā laikmeta kontekstā.

4. Kādi Jūsaprāt bija noteicošie faktori latviešu skatuviskās dejas rašanās gaitā?

Dejošana visā Latvijā izplatās ļoti strauji. Visiem patīk dancot, danco etnogrāfiskās dejas, danco apdarītes un vienā brīdī deju, saucamie, skolotāji vienkārši saprot, ka viņiem un viņu dejojotājiem ir garlaicīgi. Un tad rodas ideja, veidot tās dejas interesantākas vai veidot horeogrāfijas.

5. Vai skatītāja loma ir nozīmīga latviešu skatuviskajā dejā

Nu pilnīgi noteikti, jā.

Ingrīda Edīte Saulīte

Dejas pedagoģe, horeogrāfe, Vispārējo Dziesmu un Deju svētku un skolu jaunatnes Deju svētku virsvadītāja un mākslinieciskā vadītāja, Deju svētku Goda virsvadītāja, Starptautiskā tautas deju festivāla "Sudmalīņas" idejas autore un mākslinieciskā vadītāja, vairāku zinātniski metodisko darbu autore.

1. Kas Jūsaprāt ir latviešu skatuviskā deja?

Es jau pieturos daļēji pie tā, ka tā ir, būtībā, stilizēta tautas deja. Un stilizācijas var būt ļoti dažādas, ļoti plašas, jo tā ir stilizācija. Tas mums būtu katrā ziņā jāsaprot. Stilizācija izpaužas, cik radošs ir, katrā ziņā, pats autors, cik lielas ir viņam priekšzināšanas. Pa kādu ceļu viņš grib iet, vai viņš grib saglabāt tautisko mantojumu, nepiesārņojot to ar svešķermeņiem. Kā Siliņa teica - senās dejas kļuva lēnas un garlaicīgas, ja tu uzkāpi uz skatuves, tad tas jau ir izklaides elements, tu nevari uzkāpt un kaut kā nolāčot.

2. Vai ir kāda atšķirība starp etnogrāfiskajām dejām, ko deju danču vakarā un etnogrāfisko deju uz skatuves?

Nu noteikti atšķirsies, te jau ir tas moments, kad sadzīvē atnāk cilvēks - tie bija cilvēki, viņi nebija mācījušies, viņi sanāca kopā, viņiem veidojās kaut kādi dejas raksti vai zīmējumi, kā viņš prata, tā dejoja. Tiklīdz tu viņu uzliec uz skatuves, tad tas jau prasa izkopumu, lai publikai būtu interesanti, lai publika gribētu skatīties, jo publika grib redzēt skaistus cilvēkus, nevis kaut kādus lāčotājus.

3. Kādi ir pamatelementi, kas raksturo latviešu skatuvisko deju?

Nu pamatelementus Jūs ziniet no galvas kādi ir. Paņemiet zaļo grāmatiņu un lasiet. Tie jau ir tie pamati, varbūt viņus var, teiksim, ja radoši strādā, viņus var variēt. Varbūt viņam pa vidu var ielikt kaut ko citu, nu, kādus krikumus atrast.

5. Vai skatītāja loma ir nozīmīga latviešu skatuviskajā dejā?

Nu skatītāju loma.. Jūs taču pats zināt, kāda ir skatītāja loma. Tur ir tā lieta, ko viņi grib atbalstīt? Trikus, vienmēr viņi gaida kaut ko jaunu.

Rita Spalva

Dejas pedagoģe, horeogrāfe, Vispārējo Dziesmu un Deju svētku virsvadītāja, Deju svētku Goda virsvadītāja, vairāku zinātniski metodisko darbu un grāmatu autore.

1. Kas Jūsaprāt ir Latviešu skatuviskā deja?

Es ļoti vienkārši atbildēju uz pirmo jautājumu. Definīcija ir manā pēdējā grāmatā „Dejas kompozīcija”, ko izstrādājām Nacionālajā centrā.

2. Vai ir kāda atšķirība starp etnogrāfiskajām dejām, ko deju danču vakarā un etnogrāfisko deju uz skatuves?

Uz skatuves etnogrāfisko deju tīrā veidā vairs nedejo, jo tā jau ir apdare. Jo tomēr ir dejojāji izvietoti aplī, vai ir kāds iznāciens. Uz skatuves kaut vai elementāra kompozīcija vienmēr būs. Etnogrāfiksā deja uz skatuves iegūst apdares statusu, taču danču vakaros tā var eksistēt tīrā veidā. Tautas dejas nodod no vienas paaudzes otrai, tur nav skolotājs pa starpu. Tautas dejas pazīme ir tāda, ka viņa ir viegli pieejama, respektīvi, tu vari iestāties un dejojot līdzī, tātad tautas deja nekad nav sarežģīta. Tādā nozīmē, ka viņa domāta līdzdalībai. Viņa nav domāta priekš skatīšanās. Tautas deja ir domāta reprezentācijai, senajos slāņos neuzstājās, vienkārši visi piedalījās, atsevišķos gadījumos, piemēram, ja iesauca jauno pāri vai kā, līdz ar to kad deja nonāk uz skatuves viņa jau tomēr ir mākslas darba forma, jo kāds uz tevi skatās, kāds tevi vērtē. Skatuve prasa citu reprezentāciju nevis kā zaļā pļavā. Mans viedoklis ir tāds, ka uz skatuves vairs nav īsta etnogrāfiska deja, bet kaut vai neliela bet apdare.

3. Kādi ir pamatelementi, kas raksturo latviešu skatuvisko deju?

Īstenībā pamatelementi ir tie, ko mēs zinām no Sūnas grāmatas „Latviešu rotaļas un rotaļdejas”, tas ir gājiens, pievilciens, pieliciens, polkas veidi, galops, valsis. Es uzskatu, ka skatuviskās dejas pamatus veido šie tautas dejas pamatsoļi un arīdzan kādi pamatsoļi, kas asimilēti no klasiskās dejas.

4. Kādi Jūsaprāt bija noteicošie faktori latviešu skatuviskā dejas rašanās gaitā?

Es domāju, ka noteicošais faktors bija horeogrāfs, horeogrāfs kā radoša personība. Pirmsākumos dejas iestudēja vingrošanas skolotāji, tautskolotāji, kuri ielika varbūt, kādu sarežģītāku solīti, jo tās prasības nebija tik augstas. Lai rastos (Skatuviskā deja) skatuves mākslas vajadzības – mākslinieciskie nolūki, tie varētu būt pirmsākumi. Skatuviskā deja sabiedrībā nāca caur bērniem, nevis caur sabiedrību. Jo bērniem pirmajiem skolā sāka mācīt tautas deju. Lai rastos skatuviskā deja, bija jābūt kaut kādai sabiedrības interesei.

5. Vai skatītāja loma ir nozīmīga latviešu skatuviskajā dejā?

Es domāju, ka šis jautājums jānoformulē savādāk – sabiedrības interese. Taču tā ir nozīmīga, jo bez skatītāja nebūtu pašdarbības kolektīvu.

Elga Drulle

Horeogrāfe, baletmeistare, Deju svētku virsvadītāja, Deju svētku Goda virsvadītāja, vairāku zinātniski metodisko darbu un grāmatu autore.

1. Kas Jūsaprāt ir latviešu skatuviskā deja?

Tā kā latviešu tauta varēja lepoties ar senām Dziesmu svētku tradīcijām, Padomju Latvijā tika saglabāta tradīcija ik pēc pieciem gadiem rīkot Dziesmu un Deju svētkus. Dabīgi radās vajadzība blakus etnogrāfiskajām dejām rādīt un radīt jaunas latviešu dejas. Tā jaunos apstākļos pavērās ceļš latviešu tautas dejas jaunradei.

2. Kādi ir pamatelementi, kas raksturo latviešu skatuvisko deju?

Īpaši pamatelementi nav. Viss pakļauts horeogrāfa izdomai. Viss raksturīgs latviskajam kodolam, horeogrāfs ir meklējumos un meklē visu, ko var pielietot.

3. Kādi Jūsaprāt bija noteicošie faktori latviešu skatuviskās dejas rašanās gaitā?

Faktori bija masveida pulciņu rašanās. Par laimi, tautai, kas tendēta uz dziedāšanu un dejošanu, tas bija vajadzīgs. Liela nozīme bija latviešu kultūrizglītības elementam, kas iekodēta katrā no mums.

4. Vai skatītāja loma ir nozīmīga latviešu skatuviskajā dejā?

Protams. Publika ir piesātināta ar mākslām. Nepieciešams ir, kaut kas jauns. Skatuviskā deja prasa izdomu, tas ir horeogrāfa varā.

Uldis Šteins

Horeogrāfs un dejas pedagogs, Vairākkārtēju Deju svētku virsvadītājs, Deju svētku Goda virsvadītājs, VPK "Vektors" mākslinieciskais vadītājs

1. Kas Jūsaprāt ir latviešu skatuviskā deja?

Tas jau ir tāds globāls jautājums un es baidos, ka tās var būt tikai manas personīgās domas, jo es neesmu ne diplomēts horeogrāfs, ne diplomēts baletmeistars. Mana pamatizglītība ir inženieris. Bet nu ar to skatuves deju tas ir tā – cik es zinu, manuprāt, deja uz skatuves Latvijā ir uzņākusi jau aizpagājušajā gadsimtā caur dziesmu spēlēm un dažādām dejām. Tam par piemēru ir Audēju dejas biogrāfija, kura vispār principā ir zināma, jo tā ir pamatā Zviedru deja. Viņa jau nav latviešu deja, tā nav latviešu mūzika, tā ir zviedru. Milda Lasmane savā laikā noskaidroja, bija baigie strīdi kādreiz starp Sūnu un citiem līdz biedru tiesām un visādiem jautājumiem, kurš kuram ir nospēris un beigās kāpēc. Mēs aizbraucām uz Maskavu, es deju Dancī, uzstājāties festivālā kopā ar Zviedru pūtēju orķestri, pēkšņi viņi spēlēja, Zviedru pūtēju orķestris spēlēja Audēju dejas mūziku. Lasmane noskaidroja, ka aizpagājušajā gadsimtā beigās, Audēju deja ir pierakstīta pirmsākumā Grundzālē. Ir bijusi iestudēta Grundzālē Zviedru luga kā dziesmu spēle, ar dziedāšanu un deju. Kaut kāds zviedrs ir bijis, kas zināja dažas kustības un mūziku, tad viņa nospēlēja un pierakstīta, kā latviešu tautas deja. No 50-tajiem gadiem pašdarbības kolektīvi palika arvien labāki, dejas palika arvien sarežģītākas – tas jau ir skatuves priekšnesums.

Sūna teica tā - Ja ir kaut viens, kas māca un kaut viens kas skatās, tad tā vairs nav tīra folklorā, tas ir priekšnesums.

Un par cik priekšnesums prasa, kaut kādu iestudējumu, tā tas viss attīstījās.

2. Vai ir kāda atšķirība starp etnogrāfiskajām dejām, ko deju danču vakarā un etnogrāfisko deju uz skatuves?

Es domāju, ka atšķirība ir. Etnogrāfisko danču vakarā tas nav priekš skatuves, tas ir savā starpā. Tur ir tā pat kāds, kurš vada.

3. Kādi ir pamatelementi, kas raksturo latviešu skatuvisko deju?

Es domāju, ka tie ir kustības un soļi, kas ir kā atvasinājumi jeb kā pilnveidojumi, jeb kā jaunrade. Otrs, tie ir savi zīmējumi, savs izkārtojums uz skatuves, tas ir ļoti lielā sakarā ar mūsu etnogrāfiskajiem rakstiem, mūsu ornamentiem. Trešais, kas ir ļoti

būtisks, tie ir stils, mentalitāte, maniere. Man ir iebildumi pret nelatvisku manieri – tas ir plātīgums, uzbāzība. Latviešu dejas pamatā ir vienkāršas. Ja to sauc par latviešu deju, tad ir jā saglabā latviešu – sauciet, kā gribiet, tā var būt pieticība, takts, neuzbāzība, tur nedrīkstētu būt vietas nekādam plātīgumam, jo tā ir cita sfēra, tas neattiecas uz deju.

4. Kādi Jūsaprāt bija noteicošie faktori latviešu skatuviskās dejas rašanās gaitā?

Nu noteicošie faktori, es neko daudz nevarēšu pateikt par šo, neesmu ne interesējies, ne pētījis. Es domāju, ka viens bija mode, otrs jaunie horeogrāfi pēckara laikā. Publikas pieprasījums, kas valdīja.

5. Vai skatītāja loma ir nozīmīga latviešu skatuviskajā dejā?

Obligāti. Latviešu skatuvisko deju ir noteikuši skatītāji. Vienīgais stimulē ir tas ko viņi dabū koncertā un tā ir skatītāju atzinība. Man ir tāds teiciens – ja tev nav ko teikt, tad nav ko uz skatuves līst. Ja tu nāc gluži vienkārši izvingroties, nu piedod, tā ir necieņa pret skatītāju. Tas skatītājs ir jāciena.

2. PUBLIKĀCIJU KOPIJAS

Latviešu teātris Jelgavā.
(Bilskijas teātra namā.)
Sveikts, 4. decembrī 1888. g.

Benefice
teātra wadonam **Adolf Alunāna** kļam
samceneta ar šaraktēru lomu izrādītāja īf Rīgas,
J. Kašmira kļa weesofchans.
Uwertira lugai: „**Kas tee tāhdi, kas dšeedaja**“, komponeta Jurjann
Andreja, iſdarita no orkeſtra.

Veļj tam:

Kas tee tāhdi, kas dšeedaja?

NO:
Klaufibas laifōs.

Šlata luga ar dšebifchann un beju 5 pšleedō, Latviešu ſtatāwei ſaraktērijis **Adolfs Alunāns.**
NB. Puga nolēt **Kurjann**, gadu 30 pēj bšimšbubifchannē atgšifchannē.

Salmencidē tomōš iſrādētis: **Kozarab** — **Schliſer** īgš; **Daltann** — **Steglam** īgš; **Šchērite** —
Schērtom īſtē; **Darbert** — **J. Kašmira** īgš īf Rīgas; **Sabērnj** — **Adolfs Alunāns**; **Štertm** — **J.**
Bērgala īgš; **Margreth** — **Šchērtom** īſtē; **Daltom** — **Syrga** īgš; u. t. l. pr.

Pirmā pšlēena beigō:

Tautas beja: **Tuhdalin, tagadin, paſtatneeki danzōš!**
Tēfōd pšlēena beigō:

Līggaš (Jahnu) wakars pēe ſwehta oſala.
Tautiſtās pšmonjōš, ſdaritōš no 20 dahmam tautiſtōš uſmaltōš un tāhderu 30 ſungeem.
Bifōš tautas dšēfmas luga dšēbdā waitaf ne ſā 10 perſonno ar orkeſtra
pawadiſchann.

Wakfa par ce-eeſchann tā arweenu.
Bilskietōš jau nebēta apreſiſch dabonamā **Schiffers** īgš grahmannu pahēdotamā, Katolu erid
Nr. 15 un iſrādētōš becnā no pulſtēn 12. pūſdēcnā pēe ſafēš teātra ehfā.

Schifums pulſtēn 6. wakarā.
Jelgavāš Latw. beedr. teātra komiſija.

Lādāt rīnno savus ceen. labolētajuš un draugus, tikpat Kurzemneekus, kā arī Rīdz-
nekius, manī manā gūlā docnā reppreſcināt ar jō dārtu apmōkļējanu.

Ar ceenigann
Adolfs Alunāns.

Ā. Alunāna «Kas tie tādi, kas dziedāja» otrās izrādes sludinājums
(«Tēvija», 1888, 3)

Ādolfa Alunāna lugas „Kas tie tādi, kas dziedāja” otrās izrādes sludinājums
(Kundziņš 1968, 327)

BIEDRĪBAS un IZRĪKOJUMI

Latvju mākslas veic. biedrība sarīko Adama Aškīņa piemiņas izstādi Rīgas pilt, valsts mākslas muzeja telnās atklāšana svētdien, 15. martā, p. 11.

Tautu savienības veic. biedrības pilna biedru sapulce būs 15. martā, p. 12 d., univ. 5. auditorijā.

Jaun. krist. sav. sarīko sestd., 14. martā, 8 vak., Jura Allunana ielā 7, sēgtu biedru vakaru.

Atturības kuruss Latv. precizitīgo atturības biedrība sarīko svētdienās, no p. 6 vak., Pokrova ielā 4. 15. martā Dr. K. Jankovičs lasīs par dzērieniem un pr. J. Jansons par alkoholisma postu ģimenē.

Rīgas pilsētas I. vidusskolas absolventu sap. 15. martā, p. 3 p. p., Raiņa bulv. 8. Sapuice ir otrreizēja un notiks neatkarīgi no sanākušo skaita.

Sieviešu palīdzības korpuss sarīko pēcpusdienas tēvu ar dažādiem priekšnesumiem 15. martā, Blaumaņa ielā 19. Sākums 5 p. p.

Latv. fizisk. audz. darbin. biedr. sarīko latv. nac. deju kursus O. Rīnk vadībā. Sākums 18. martā, pus 8, Kronvalda bulv. 8. Biedrības valdes loc. dežurē trešd., no pus 8 līdz pus 9.

Avīžraksta paraugs
(Latvis, Nr. 1039. *Biedrības un Izrīkojumi.*)

MĀKSLAS DZĪVE

Nacionālais Teatrs sārīko izrādes Rīgas izstādes laikā. Pirmās no tām: sestdien 21. jūlijā „Peldētāja Zuzanna“, 22. jūlijā „Ministru prezidents“, 23. jūl. „Svētki Skankalē“. Peedalas Rūmneek, Spielberg, Skaidrite, Lilija Erika, Jekabson, Mač, Meerlauks, Ģermanis, Kalniņš, Svarc, Podneeks, Valdšmits, Parnickis, Lagzdiņš u. c. Biļetes pārdod teātra kasē no 10—1 un no 5—7 vakarā.

„**Senlatveešu kāzas**“ svinēs sestdien Keizara dārzā L. K. V. B. muzikas studijas koris ar operdzeedatājas V. Lambert un Hoffmaņa peedališanos. Uzvedīs P. Jurjana muzikālo inscenejumu iz seno latveešu dzīves ar zolo, kora un apdzeedašanas dzeesmam, tautas dejam un rotaļam. Režisors Kr. Linde, diriģents H. Prūsis, deju eestudejums M. Kauliņa. Pēc programmas saveesiga dzīve ar deju, bazaru un rotaļam.

Avīžraksta paraugs
(Latvis, Nr. 549. *Mākslas dzīve.*)

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un darbā esmu ievērojis likumu par autortiesībām.

Darba autors (-e).....
(paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs (-a).....
(paraksts, datums)

Darbs nodots Studiju programmu direkcijā.....
(paraksts, datums)

Ar darbu iepazīnos.

Katedras/ klases vadītājs (-a).....
(paraksts, datums)

Recenzents (-e).....
(paraksts, datums)

Darbs aizstāvēts JVLMA.....
(datums)

Novērtējums.....

Komisijas priekšsēdētājs (-a).....
(paraksts)